

Jestem świadkiem Chrystusa w świecie

**Podręcznik do religii
dla II klasy liceum
oraz II i III klasy technikum**

Podręcznik nr AZ-42-01/1-1 do nauczania religii rzymskokatolickiej na terenie całej Polski,
z zachowaniem praw biskupów diecezjalnych, przeznaczony dla klasy II liceum
oraz II i III technikum, zgodny z programem nauczania numer AZ-4-01/1.
Recenzenci: ks. prof. dr hab. Kazimierz Misiaszek SDB, ks. dr Radosław Chałupniak

KOMITET REDAKCYJNY

ks. Zbigniew Marek SJ (przewodniczący), ks. Tadeusz Nosek, † ks. Franciszek Rzepka SJ

ZESPÓŁ AUTORÓW

kierownik – ks. Zbigniew Marek SJ (Kraków)

Agnieszka Banasiak (Katowice)	ks. Dariusz Kwiatkowski (Kalisz)
ks. Krzysztof Biel SJ (Kraków)	ks. Tomasz Lenczewski (Kalisz)
ks. Krzysztof Burdak (Kraków)	ks. Piotr Matejki SJ (Kraków)
ks. Mirosław Chmielewski CSsR (Tuchów)	Małgorzata Mendyk (Legnica)
ks. Marcei Cogieli (Katowice)	bp Marek Mendyk (Legnica)
ks. Ryszard Czekalski (Płock)	ks. Tadeusz Nosek (Kraków)
ks. Stanisław Dziekoński (Łomża)	ks. Tadeusz Panuś (Kraków)
Małgorzata Figuła (Ostrowiec Świętokrzyski)	ks. Grzegorz Puchalski (Elbląg)
ks. Jerzy Filek (Kraków)	Regina Pych (Elbląg)
ks. Leszek Filipek (Kraków)	† ks. Franciszek Rzepka SJ (Kraków)
Grażyna Foksa (Elbląg)	ks. Robert Sarek (Paradyż)
ks. Mirosław Grendus (Krosno)	ks. Piotr Sroczyński (Wrocław)
ks. Waldemar Janiga (Przemyśl)	Jolanta Strojek (Radom)
Ewa Jaworska (Elbląg)	Stefan Suliński (Kraków)
ks. Witold Jedynak (Przemyśl)	ks. Stanisław Twarowski SJ (Warszawa)
ks. Krzysztof Kantowski (Koszalin)	Aneta Żurek (Kraków)
Anna Królikowska (Kraków)	

Redakcja: Maria Poniewierska

Projekt okładki i koncepcja graficzna: Tomasz Prażuch

Zdjęcie na okładce: ks. Zbigniew Pytel

Skład: Wojciech Prażuch

Wybór ilustracji: Anna Królikowska, Wojciech Prażuch

Imprimatur: Kuria Metropolitalna w Krakowie

Bp Kazimierz Nycz, Wikariusz Generalny

Ks. prof. dr hab. Jan Dyduch, Kanclerz Kurii

Ks. dr hab. Tadeusz Panuś, Cenzor

Nr 911/2003, Kraków, dnia 7 kwietnia 2003 r.

ISBN 978-83-7318-157-1

© Wydawnictwo WAM • Księża Jezuici, Kraków 2003

Wznowienie 2010

WYDAWNICTWO WAM

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 62 93 200 • fax 12 42 95 003; e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY

tel. 12 62 93 254-256 • fax 12 43 03 210

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Zapraszamy do naszej KSIĘGARNI INTERNETOWEJ:

tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447 • fax 12 62 93 261

e.wydawnictwowam.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Bez pisemnej zgody wydawcy
nie można do podręcznika tworzyć żadnych materiałów pomocniczych.

Druk i oprawa: Eurodruk – Kraków Al. Pokoju 3, 31-548 Kraków

Praca i bezrobocie

Praca jest istotną, a co więcej – życiowo konieczną – częścią ludzkiej egzystencji. Ludowa mądrość mówi o tej konieczności w przysłowiu: „Bez pracy nie ma kołaczy”, św. Paweł natomiast wyraża ją bardziej wprost: *Kto nie chce pracować, niech też nie je* (2 Tes 3, 10). Praca obejmuje wszystkie rodzaje świadomej i wolnej aktywności (fizycznej i umysłowej) człowieka, która ma na celu podporządkowanie sobie świata poprzez tworzenie użytecznych społecznie wartości mate-

rialnych i duchowych. Towarzyszy jej wysiłek, często ciężki trud, ale niejednokrotnie także radość. Praca jest obecna we wszystkich dziedzinach ludzkiego życia, służąc zaspokajaniu rozmaitych potrzeb od materialnych poprzez gospodarcze, społeczne i kulturalne aż po religijne. W zależności od tego, w jakiej mierze od danej pracy zależy życie jednostki, rodziny i społeczeństwa, nadaje się jej różną rangę. Nigdy jednak ranga pracy nie powinna decydować o jej godności. Godność pracy, niezależna od jej cha-

rakteru, wypływa bowiem z godności człowieka, który pracuje – człowieka stworzonego na obraz Boży. Stąd praca sprzątaczką w swej godności jest równa pracy artysty. Wartość pracy zależy z kolei od tego, na ile służy ona pełniejszemu „stawaniu się człowiekiem”. Uzupelnianie się różnych rodzajów pracy równych w swej godności stanowi jedną z podstawowych zasad demokracji społecznej, gdyż każda dobrze wykonywana praca może służyć dobru i rozwojowi nie tylko konkretnej osoby, ale i całej społeczności. Czy praca może mieć jeszcze inne znaczenie?

We współczesnym świecie praca coraz bardziej absorbuje człowieka, pochłania jego siły, czas, nierzadko niszczy zdrowie. W coraz większym stopniu wpływa na styl i jakość życia. Może być źródłem bogactwa, może służyć rozwojowi, wychowaniu czy doskonaleniu człowieka. Coraz częściej jednak mamy do czynienia z sytuacjami, kiedy praca pochłania całego człowieka (pracoholizm!) albo kiedy służy przede wszystkim zaspokojeniu żądzy posiadania dóbr (w myśl zasady: to, kim jestem, zależy od tego, co mam) bądź stanowi podstawowy sposób osiągnięcia sukcesu wynoszącego jednostkę ponad innych ludzi.

Praca jest obowiązkiem, a zarazem należy do podstawowych praw człowieka. W czasach postępującej gwałtownie industrializacji to prawo jest poważnie zagrożone. Postęp naukowo-techniczny obrócił bowiem ko-

we) i władze państwowe podejmują rozliczne działania mające na celu ochronę praw człowieka pracującego. Powstają kodeksy pracy i inne rozwiązania prawne, pogłębianą jest także refleksja teoretyczna nad zjawiskami związanymi z pracą i bezrobociem, zwłaszcza w zakresie etyki pracy, którą zajmuje się m.in. Międzynarodowa Organizacja Pracy, najstarsza instytucja specjalistyczna ONZ.

rzyści wynikające z pracy przeciw samemu człowiekowi. Doprowadził do ograniczenia liczby miejsc pracy, a to z kolei wywołało pojawienie się społecznego problemu bezrobocia, który pogłębia się m.in. pod wpływem coraz powszechniejszego myślenia o charakterze materialistycznym i ekonomistycznym. To myślenie nadaje pracy ludzkiej wymiar wyłącznie przedmiotowy, w którym człowiek jest postrzegany jedynie jako narzędzie produkcji. Takie przyznanie prymatu rzeczy nad osobą rodzi wielorakie formy wyzysku.

W obliczu tych zagrożeń instytucje międzynarodowe, organizacje pracownicze (np. związki zawodo-

Wiara Kościoła

Praca i problemy człowieka pracującego należą do istotnych tematów społecznego nauczania Kościoła. Katolicka nauka o pracy opiera się na przekonaniu, że poprzez pracę człowiek przedłuża Boże dzieło stworzenia i uczestniczy w zbawianiu świata, w urzeczywistnianiu królestwa Bożego na ziemi. Biblijne wezwanie „czynienia sobie ziemi poddaną” (por. Rdz 1, 28) podejmują ludzie we wszystkich epokach kultury i cywilizacji. Człowiek przez pracę staje się panem ziemi i współpracownikiem Boga; służąc przez swoją pracę innym, przyczynia się do wypełniania w historii zamysłu Boga. To wezwanie realizował także Jezus Chrystus, rzemieślnik

z Nazaretu, który swą pracą wypełniał w świecie wolę Ojca. Znosząc trud (por. Rdz 3, 14-19) pracy w łączności z Jezusem cierpiącym dla zbawienia ludzi, człowiek współpracuje z Nim w pewien sposób w Jego dziele Odkupienia. Niosąc każdego dnia krzyż w działalności, do której został powołany, potwierdza, że jest uczniem Chrystusa. Z tego zaś wynika, że praca może być ważnym środkiem uświęcania świata.

Mimo że praca sama w sobie jest wartością, niejednokrotnie obraca się przeciwko człowiekowi. Ma to miejsce zawsze wtedy, gdy zakłada się, że jej celem nie będzie urzeczywistnianie autentycznego dobra człowieka, lecz zaspokajanie żądzy zysku i władzy jednostek. Gwałcona jest wówczas podstawowa zasada etyki pracy, która mówi, że praca jest zawsze „dla człowieka”, a nie człowiek „dla pracy”.

Chrześcijańskie rozumienie ludzkiej pracy zakłada, że człowiek poprzez swoją pracę wchodzi w podwójne dziedzictwo: otrzymuje do swej dyspozycji wspólne wszystkim ludziom bogactwa natury oraz to, co już wypracowali przed nim inni, szczególnie w dziedzinie techniki, kształtując coraz doskonalsze narzędzia pracy.

Wraz z rozwojem przemysłu ujawnił się dramatyczny konflikt o charakterze społeczno-ekonomicznym pomiędzy „światem kapitału”, czyli stosunkowo wąską, ale wpływową grupą posiadaczy środków produkcji, dążącą do maksymalnego zysku, a „światem pracy”, który jest podmiotem

produkcji. W obliczu tego konfliktu Kościół wciąż przypomina o pierwszeństwie człowieka w procesie pracy, czyli o prymacie człowieka wobec rzeczy i domaga się respektowania praw pracowników do godziwej (słusznej) płacy.

Niezwykle bolesną konsekwencją postępu technicznego jest rozrastająca się wciąż bezrobocie, które pozbawia człowieka możliwości godnego życia oraz szansy na samorealizację. Stanowi ono także poważne zagrożenie dla moralnego rozwoju człowieka, gdyż narusza jego godność i równowagę życiową. Dlatego Kościół uznający bezrobocie za zło, które w „pewnych rozmiarach może stać się prawdziwą klęską społeczną” (LE 18), apeluje, by mu przeciwdziałać poprzez tworzenie takich warunków funkcjonowania gospodarki, które umożliwią optymalne zatrudnienie.

Spróbuj uzasadnić tezę papieża Jana Pawła II, która mówi, że pierwszą i podstawową wartością pracy jest sam człowiek – jej podmiot.

Jakie warunki winna spełniać ludzka praca, by można było o niej powiedzieć, że przyczynia się do wzrostu królestwa Bożego w świecie?

Jakie obowiązki etyczne spoczywają na pracodawcach, a jakie na pracownikach?

Czy praca, jaką podejmujesz każdego dnia, ma dla ciebie sens religijny. Na czym on polega?

*Ojcie Przedwieczny, który w niezgłębionej mądrości
i dobroci swojej stworzyłeś człowieka także do pracy,
i sam Adamowi i Ewie rozkazałeś uprawiać ziemię,
aby wydawała dobre owoce,
proszę Cię w imieniu Syna Twojego Jezusa Chrystusa,
daj mi taskę szacunku dla pracy i chętnego pracowania
jako wypełniania Twojej woli.
Duchu Święty,
dawaj mi co dzień pomoc,
bym pracując tworzył dobro dla siebie i dla innych. (...)
Spraw Boże, w Trójcy Świętej jedyny,
bym modlitwą i pracą przyczyniał się do Twojej większej chwały
i do większego dobra ludzi. Amen.*

Spis treści

I. NA POCZĄTKU BÓG STWORZYŁ NIEBO I ZIEMIĘ	9
1. Świat i człowiek.....	11
2. Rozum i wiara	15
3. Człowiek obrazem Boga.....	19
4. Źródło i szczyt stwarzania	22
5. Mądrość stwarzająca	25
6. Miłość stwarzająca.....	29
7. Ku chwale Boga	33
8. Dzieło Trójcy Świętej.....	37
9. Świat istot niewidzialnych – aniołowie	41
10. Świat widzialny	45
11. Chrześcijanin w świecie	49
12. Biblijne modlitwy za świat	54
13. Konieczność modlitwy za świat	60
14. Prawda w świecie	64
15. Człowiek istotą religijną	68
16. Chrześcijaństwo i inne religie	73
17. Chrystus Królem wszechświata	79
II. TAK BÓG UMIŁOWAŁ ŚWIAT	83
18. Życzliwość Pana Boga	85
19. Człowiek odpowiada Bogu wiarą	89
20. Nauka i wiara	94
21. Starsi bracia w wierze	99
22. Nieprzyjaciół człowieka	104
23. Pierwsze nieposłuszeństwo	109
24. Potrzeba łaski Bożej	114
25. Pełnia łaski w Chrystusie	118
26. Jezus prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek	123
27. Odkupieńcza śmierć Chrystusa	127
28. Wolność w Chrystusie	131
29. Godność odzyskana w Chrystusie	135
30. Chrześcijanin wobec życia: klonowanie, transplantacja.....	140

31. Chryścijanin wobec życia: aborcja, eutanazja, samobójstwo	145
32. Chrystus Sługa	150
33. Maryja Służebnica Pańska	154
34. Boże Narodzenie – tak Bóg umiłował świat	158
III. KRÓLESTWO BOŻE W WAS JEST...	163
35. Chrystus – Odkupiciel człowieka i świata	165
36. Jezus Chrystus żyje i działa w Kościele	169
37. Chryścijańska wizja świata	174
38. Misja Kościoła w świecie	178
39. Nauka społeczna Kościoła	182
40. Zjawiska przełomu wieków	187
41. Ja i życie społeczne	192
42. Wokół kary śmierci	195
43. Wojna i pokój	199
44. Praca i bezrobocie	204
45. Służba publiczna: zaangażowanie społeczne i polityczne katolików	209
46. Służba ojczyźnie – patriotyzm	213
47. Wartość kultury	218
48. Wspólnota międzynarodowa	222
49. Chryścijańskie wartości społeczne	226
IV. KU NOWYM NIEBIOSOM I NOWEJ ZIEMI	231
50. Chrystus ukrzyżowany i zmartwychwstały	233
51. Chrystus Panem nowego nieba i nowej ziemi	237
52. Życie wieczne w Chrystusie	242
53. Udział w misji Chrystusa	247
54. Świat przeciw Chrystusowi	251
55. Idźcie na cały świat... ..	255
56. Duch Święty – Pan i Ożywiciel	260
V. WIELBI DUSZA MOJA PANA	265
57. Matka Chrystusa – Matka Boga	267
58. Matka Chrystusa – Matka Kościoła	271
59. Królowa Nieba i Ziemi	276
60. Maryja Królowa Polski	280
Słownik ważniejszych pojęć użytych w podręczniku	285